

UTRIKESUTSKOTTETS UTLÅTANDE 1/2012 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om export av försvarsmateriel samt till vissa lagar som har samband med den

Till försvarsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 1 november 2011 regeringens proposition med förslag till lag om export av försvarsmateriel samt till vissa lagar som har samband med den (RP 93/2011 rd) till försvarsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att utrikesutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till försvarsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Sanna Poutiainen och konsultativ tjänsteman Jari Takanen, försvarsministeriet
- ambassadråd Pia Hillo, utrikesministeriet.

Dessutom har Finlands Röda Kors och Amnesty International Finlands avdelning rf lämnat skriftliga uttåganden i ärendet.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en ny lag om export av försvarsmateriel. Samtidigt ska den gällande lagen om export och transitering av försvarsmateriel upphävas. Regeringen föreslår vidare ändringar i strafflagen, skjutvapenlagen, lagen om kontroll av export av produkter med dubbel användning, lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor och lagen om godkännande av vissa bestämmelser i och tillämpning av konventionen om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring. Genom propositionen genomförs Europeiska unionens direktiv om gemenskapsinterna försvarsmaterielöverföringar. Tillståndsplikten ska kvarstå i fråga om export av försvarsmateriel. De förfaranden som gäller överföring av försvarsmateriel inom Euro-

peiska ekonomiska samarbetsområdet ska förenklas och göras enhetliga. Dessutom ska lagens uppbyggnad ändras och lagen utformas så att den också bättre motsvarar de krav som grundlagen ställer.

Export, transitering och förmedling av försvarsmateriel ska vara tillåtet endast med ett tillstånd som beviljats för detta. Beslutet om tillstånd ska beroende på ärendets art fattas antingen vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid försvarsministeriet. När exporten förutsätter det ska försvarsministeriet tillsammans med utrikesministeriet särskilt reda ut att det inte finns något utrikes- eller säkerhetspolitiskt hinder för att bevilja ett tillstånd. Tillstånd att förmedla försvarsmateriel ska avgöras vid försvarsministeriet. På överföring av försvarsmateriel till Eu-

ropeiska ekonomiska samarbetsområdet ska ett förenklat förfarande tillämpas. Tillstånd för överföring ska avgöras av försvarsministeriet. Strafflagen ska enligt förslaget ändras så att den straffbestämmelse som gäller exportbrott som

avser försvarsmateriel också nämner överföring av försvarsmateriel. Dessutom föreslås det ändringar i hänvisningsbestämmelserna i strafflagen och i de övriga lagarna. Lagarna avses träda i kraft den 30 juni 2012.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Syftet med propositionen är framför allt att genomföra EU-direktiv 2009/43/EG avseende överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen. Genom direktivet skapas en egen tillståndspraxis för överföringarna mellan staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). De största förändringarna är att begreppet överföring bryts ut från det nuvarande exportbegreppet. Praxis för överföring av försvarsmateriel inom EES förenklas och görs enhetligare. Utskottet ser det som viktigt att den nationella lagstiftningen om exportkontroll ses över i fråga om både innehåll och struktur så att den motsvarar kraven i EU-lagstiftningen och bestämmelserna i grundlagen.

Enligt propositionen har värdet på Finlands export av försvarsmateriel 2002—2010 varierat mellan 54 miljoner och 103,1 miljoner euro. Av exporten gick årligen 65—95 procent till Europa 2002—2009. Största delen av exporten gällde fordon, skyddsutrustning och ammunition. Direktivet avseende överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen är det första lagstiftningsinitiativet på försvarsområdet på EU-nivå. Direktivet utgör en del av det s.k. försvarspaketet. Syftet med paketet är att öppna den europeiska marknaden på försvars- och säkerhetsområdet, att möjliggöra effektivare konkurrensupphandling över gränserna och att öka den europeiska industrins konkurrenskraft. Också leveranssäkerheten kan bli effektivare om man snabbare får tillgång till materiel. Utgångspunkten är EU:s centrala principer för offentlig upphandling: öppenhet, icke-diskriminering och likabehandling.

Det är viktigt att man i syfte att följa offentlighetsprincipen försöker utveckla öppenheten i

tillståndsförfarandet på EU-nivå, menar utskottet. Vidare anser utskottet att exportkontrollen bör genomföras så att företag inom EU har lika exportmöjligheter.

För Finlands säkerhets- och försvarspolitik är internationellt samarbete ett viktigt inslag när det gäller att utveckla den nationella kapaciteten. Utrikesutskottet anser att propositionen är viktig för EU:s försvarssamarbete. Det blir delvis lättare att utveckla en gemensam säkerhets- och försvarspolitik för EU när man öppnar den inre marknaden och skapar en gemensam marknad, eftersom detta stöder sammanslagning och gemensamt utnyttjande av kapacitet (pooling&sharing), vilket är motiverat också med beaktande av det rådande ekonomiska läget.

Det är inte meningen att göra ändringar när det gäller innehållet i den utrikes- och säkerhetspolitiska bedömningen av exporten av försvarsmateriel. Enligt propositionen är tillståndsprövningen alltid "en helhetsprövning från fall till fall". Tillstånd beviljas bara om det är förenligt med Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska linje och inte äventyrar Finlands säkerhet. De länder i fråga om vilka ingen särskild utrikes- och säkerhetspolitisk bedömning ska göras kommer i framtiden att fastställas genom en förordning av statsrådet. Till dessa länder hör för närvarande EU:s medlemsstater samt EES-länderna (Norge, Island och Liechtenstein), Schweiz, Förenta staterna, Kanada, Australien, Nya Zeeland och Japan. Något hinder föreligger inte heller om produkterna är avsedda att användas i fredsbevarande verksamhet eller krishantering på uppdrag av FN eller OSSE eller med deras fullmakt.

Utrikesutskottet understryker att exportkontrollen är en viktig del av Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Genom exportkontroll går det

att främja terrorbekämpning, konfliktförebyggande och respekt för de mänskliga rättigheterna. Enligt uppgift håller exportkontrollen på att bli allt viktigare. Utskottet följer exportkontrollen inom olika sektorer, nu senast bl.a. genom att utvärdera vilket genomslag sanktioner har (USP 17/2011 rd). Utskottet hänvisar till sin tidigare ståndpunkt (UaVX 3/2012 rd) och framhåller att särskilt exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden håller på att öka i betydelse till följd av ny och framväxande teknik.

Det är viktigt att Finland aktivt deltar i arbetet med att utveckla EU:s exportkontrollordningar, menar utskottet. När den EU-interna handeln med försvarsmateriel blir enklare är det viktigt att man samtidigt utvecklar sinsemellan jämförbara ordningar för exportkontroll bl.a. genom gemensam rapportering och utvärderingar — detta i syfte att nå exportkontrollmålen på EU-nivå.

Enligt propositionen ställer EU-rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/Gusp om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel minimikrav som gäller administrering och begränsning av krigsmaterielexporten. Det står i ståndpunkten att den inte ska påverka medlemsstaternas rätt att tillämpa en mer restriktiv nationell politik. Utrikesutskottet ser den gemensamma ståndpunkten som ett viktigt framsteg när det gäller att utveckla en enhetlig exportkontroll inom EU. Enligt ståndpunkten är medlemsstaterna beslutna att förhindra export av militär teknik och krigsmateriel som kan användas för internt förtryck eller internationell aggression eller bi-

dra till regional instabilitet. Utskottet understryker att den gemensamma ståndpunkten bör genomföras på samma sätt i alla medlemsländer. I ljuset av detta och utifrån inkommen utredning anser utskottet att ståndpunktens bestämmelser, som redan i detta nu är förpliktande för Finland, bör skrivas in mer explicit i propositionen så att vår exportkontroll ligger kvar på nuvarande nivå. I den finska versionen av 9 § i lagförslag 1 står det att den gemensamma ståndpunkten beaktas ("otetaan huomioon") i helhetsprövningen när tillstånd söks. Utskottet föreslår att försvarsutskottet överväger att förtydliga 9 § på finska så att det mer entydigt framgår att den gemensamma ståndpunkten är rättsligt bindande (exempelvis med formuleringen "on otettava huomioon"). Den svenska versionen påverkas inte.

Utskottet understryker att det också fortsättningsvis är viktigt att exportkontrollen konsekvent beaktar människorättsaspekterna och förpliktelserna enligt humanitär rätt så att säkerhet och demokrati kan främjas på ett hållbart sätt. Vidare vill utskottet peka på hur viktigt det är att myndigheterna, särskilt utrikesministeriet och försvarsministeriet, samarbetar när tillståndsansökningarna behandlas, om man vill se till att bedömningen blir heltäckande. En analytisk bedömning kräver att man fäster vikt vid ökad utbildning och tillräckliga resurser.

Ställningstagande

Utrikesutskottet föreslår

att försvarsutskottet beaktar det som sägs ovan.

UtUU 1/2012 rd — RP 93/2011 rd

Helsingfors den 13 mars 2012

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Timo Soini /saf
vordf. Pertti Salolainen /saml
medl. Christina Gestrin /sv
Pekka Haavisto /gröna
Ilkka Kanerva /saml
Ilkka Kantola /sd
Saara Karhu /sd
Mari Kiviniemi /cent

Johannes Koskinen /sd
Annika Lapintie /vänst
Maria Lohela /saf
Petteri Orpo /saml
Tom Packalén /saf
Aila Paloniemi /cent
Ben Zyskowitz /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Raili Lahnalampi.